

2009-жылдын 1-чейрегиндеги акча-кредит саясаты жөнүндө отчет

Улуттук банк Башкармасынын
2009- жылдын 27-майында №25/1
токтому менен кабыл алынган

Акча-кредит саясатындагы негизги тенденциялар

Отчеттук мезгилде тең салмактуу жана шайкеш акча-кредит саясаты жүргүзүлгөн, ал өтүп жаткан жылда инфляциялык тобокелдиктердин уланып жаткан төмөндөөсүн чагылдырган, антсе да инфляциялык тобокелдиктер жогорку деңгээлде сакталып калган. Улуттук банк сомдун алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүнө жол бербөө максатында, чет өлкө валютасына карата үстөк суроо-талаптын пайда болушуна байланыштуу банктар аралык валюта рыногунда өз катышуусун көбөйткөн. Ошого карабастан, өтүп жаткан жылдын 1-чейрегинде улуттук валютанын (8,15 пайызга) наркынын төмөндөшү өткөн жылдын 1-чейрегине (2,56 пайызга) жана 4-чейрегине (7,5 пайызга) караганда, байкалаарлык жогору болгон. Мында, чет өлкө валютасынын таза сатуу көлөмү отчеттук мезгил ичинде 145,1 млн. АКШ долларын, ал эми өткөн жылдын 1-жана 4-чейректеринде, тиешелүүлүгүнө жараша 79,6 жана 31,1 млн. АКШ долларын түзгөн.

Республикада баанын жалпы деңгээлинин өсүш арымынын төмөндөшү тышкы факторлордун таасиринин азайышы, ошондой эле, 2007-жылдын күз мезгилинде башталып, бүтүндөй алганда өткөн жыл ичинде улантылган акча сунушунун өсүш арымынын төмөндөшүндө жана Улуттук банктын эсептик ченинин жогорулашында көрүнгөн катуулатылган акча-кредит саясатын жүргүзүүгө байланыштуу болгон.

Улуттук статистика комитетинин маалыматы боюнча инфляция деңгээлин мүнөздөгөн керектөө бааларынын индексинин өсүш арымы 2009-жылдын башынан тартып (2008-жылдын декабрь айына карата 2009-жылдын март айы) 0,4 пайызды, өткөн жылдын тиешелүү мезгилинде 6,1 пайызды түзгөн.

Улуттук банк отчеттук мезгилде операциялардын көлөмүн ачык рынокто бара-бара төмөндөткөн, бул жүгүртүүдөгү ноталардын көлөмүн өткөн жылдын аягында 1,6 млрд. сомдон, өтүп жаткан жылдын март айынын акырына карата 0,9 млрд. сомго чейин азаюусуна алып келген. Мындан тышкары, өтүп жаткан жылдын февраль айынын башынан тартып, Улуттук банк кайтарым РЕПО-операцияларын жүргүзгөн эмес. Натыйжада, эсептик чен өткөн жылдын акырында 15,22 пайыздык деңгээлден, отчеттук мезгилдин акырына карата 12,79 пайызга чейин төмөндөгөн. Кийин эсептик чен төмөндөөсүн уланткан, бул коммерциялык банктардын пайыздык чендеринин азюусуна шарт түзүү менен май айынын акырына карата 9,95 пайызды түзгөн.

Акча базасы отчеттук мезгил ичинде 15,5 пайызга кыскарган (өткөн жылдын тиешелүү мезгилинде кыскардуу 7,8 пайызды түзгөн). Акча базасынын төмөндөөсү чет өлкө валютасына карата суроо-талаптын сезондук көбөйүшү шартында, Улуттук банктын валюталык интервенцияларына байланыштуу, жыл башында болуучу адаттагыдай тенденция болуп саналат. Мындан тышкары, Өкмөт өтүп жаткан жылдын 1-чейрегинде бюджеттик чыгашаларды чектөө саясатын жүргүзгөндүгүн белгилей кетүү зарыл, бул дагы акча базасынын кыскардуусунун себебинен болгон.

Учурда валюта рыногунда жагдай турукташуу менен, чет өлкө валютасына карата талап жана сунуш теңделген жана Улуттук банк өз валюталык интервенцияларын чектеген (чет өлкө валютасын таза сатуу көлөмү өтүп жаткан жылдын апрель айында 7,5 млн. АКШ долларын түзгөн, Улуттук банк май айынын башынан тартып валюталык интервенцияларды жүргүзбөгөн). Өтүп жаткан жылдын апрель айында акча базасынын байкалаарлык өсүшү катталган, бул негизинен россиялык гранттын каражаттарынын эсебинен Өкмөттүн чыгашаларынын көбөйүшү менен байланыштуу болгон. Алсак, 2009-жылдын май айынын акырына карата абал боюнча 1-чейректин акырынан тартып акча базасы 8,3 пайызга өскөн.

Отчеттук мезгилде банк тутумунда банк тутумунун негизги көрсөткүчтөрүнүн өсүшү белгиленген. Банктардын активдери 2009-жылдын март айынын акырына карата 62,4 млрд. сомду түзүү менен 13,6 пайызга көбөйгөн. Банктардын кредит портфели 0,6 пайызга өсүп, 25,7 млрд. сомду түзгөн. Депозиттердин көлөмү 2009-жыл башынан тартып 1,9 пайызга көбөйүү менен 2009-жылдын март айынын акырына карата абал боюнча 33,6 млрд. сомду түзгөн. Банк тутумунун капиталы да 2009-жылдын март айынын акырына карата 13,3 млрд. сомду түзүү менен 3,7 пайызга көбөйгөн. Банктар тарабынан алынган таза пайда 2009-жылдын январь-март айлары үчүн 371, 5 млн. сомду түзгөн (2008-жылдын тиешелүү мезгилинде бул көрсөткүч 351, 6 млн. сомду түзгөн).

Алдынала алынган маалыматтар боюнча 2009-жылдын 1-чейрегинде төлөм теңдеминин сальдосу 180,7 млн. АКШ доллары өлчөмүндө терс мааниде калыптанган (2008-жылдын 1-чейрегинде да төлөм теңдеминин сальдосу терс мааниге ээ болуп, 84,5 млн. АКШ долларын түзгөн). Утурумдук операциялар эсебинин тартыштыгы ИДПга карата 9,6 пайызды түзгөн, бул 2008-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнөн бир аз ашкан. Отчеттук мезгилде утурумдук трансферттердин оң балансы 231,6 млн. АКШ доллар деңгээлинде түптөлгөн, бул 2008-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнөн 5,8 пайызга төмөн болгон.

Инфляция: жыйынтыктар жана тенденциялар

2009-жылдын 1-чейрегинде 2008-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда баалардын өсүшүнүн олуттуу басаңдашы катталган. Улуттук статистикалык комитеттин маалыматы боюнча, инфляциянын деңгээлин мүнөздөгөн, керектөө бааларынын өсүш индекси 2009-жылдын башынан тартып 0,4 пайызды (2008-жылдын декабрь айына карата 2009-жылдын март айы), 2008-жылдын тиешелүү мезгилинде 6,1 пайызды түзгөн. Жылдык мааниде алганда (2008-жылдын март айына карата 2009-жылдын март айы) инфляция 13,6 пайызды түзгөн.

Айрым товарларга карата баанын басаңгыраак өсүшү жана кээ бир учурларда алардын төмөндөшү отчеттук чейректе инфляциянын динамикасын кармап туруучу факторлорунан болгон. 2009-жылы негизги азык-түлүк товарларына (дан, май) жана мунай заттарына бааларды турукташтыруу жана төмөндөө процесси уланган.

Ошентип, азык-түлүк товарлардын жана энергия алып жүрүүчүлөрдүн дүйнөлүк рынокторунда жагдайлардын турукташуусу, ошондой эле, Улуттук банк жана Өкмөт тарабынан көрүлгөн инфляцияга каршы чаралар экономикада инфляция процесстеринин басаңдашына шарт түзгөн.

1-таблица. Кыргыз Республикасында керектөө бааларынын индекси

	2009-ж. март айы			2009-ж. январь-март 2008-ж. январь-март
	2008-ж. декабрына карата	2009-ж. февралына карата	2008-ж. Март карата	
Бардыгы болуп товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр, анын ичинде	100,4	99,6	113,6	116,2
Тамак-аш азыктары жана алкоголсуз ичимдиктер	97,7	99,0	110,3	114,9
Алкохолдук ичимдиктер жана тамеки заттары	100,9	100,6	109,0	109,7
Азык-түлүк эмес товарлар	104,4	100,0	115,8	115,1
Кызмат көрсөтүүлөр	102,8	100,5	129,8	133,4

2009-жылдын 1-чeyрегинде азык-түлүк товарларына карата баалар өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда, инфляциянын деңгээлинин төмөндөшүнө олуттуу таасирин тийгизген. Алсак, «тамак-аш азыктары жана алкоголсуз ичимдиктер» товарлардын тобу өтүп жаткан жылдын башынан тартып 2,3 пайызга арзандаган. Майлар жана тоң майлар, ошондой эле нан азыктары жана таруу олуттуу арымда арзандаган. Алсак, товарлардын бул түрлөрүнө баалардын төмөндөшү, тиешелүүлүгүнө жараша 7,9 жана 7,4 пайызды түзгөн. Нан азыктарына карата баалардын төмөндөө тенденциясы, биринчи кезекте, негизги берүүчү болуп саналган өлкөлөрдө буудайга баанын турукташуусуна байланыштуу болгон. Улуттук статистика комитетинин берген маалыматтары боюнча, 2008-жылы буудай жана андан иштетилип чыккан продукциялар 746,2 миң тонна өндүрүлгөн. 1,3-1,4 млн. тоннаны түзгөн муктаждыкта тартыштык Казахстандан, Россиядан жана Украинадан алынган импорттук берүүлөрдүн эсебинен жабылып турган.

Кыргыз Республикасынын 2008-жылдын 12 айы үчүн абал боюнча азык-түлүк балансынын анализи көрсөткөндөй, азык-түлүк товарларынын катарында импорттук товарларга көз каранды болуу уланууда.

Азык-түлүк эмес товарларга карата баалардын индекси 2009-жылдын 1-чeyреги үчүн 4,4 пайызга өскөн. Үй тиричилигине керектелүүчү буюмдарга жана турмуш тиричилик техникасына баалардын 2,9 пайыз өсүшү байкалган. Текстиль буюмдарынын 12,8 пайызга кымбатташы, мындай көбөйүүнүн негизги себебинен болгон. Ошондой эле, кийимдерге жана бут кийимдерге 0,8 пайызга баалардын өсүшү катталган, бул негизинен кийимдерди даярдоо материалдарынын 18,2 пайызга кымбаттагандыгынан келип чыккан.

Отчеттук мезгил ичинде экономикада баалардын жалпы өсүшү, акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө карата баалардын 2,8 пайызга өсүшү эсебинен түптөлгөн, 2009-жылдын тиешелүү мезгилинде төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөр 6,4 пайызга кымбаттаган.

Акча-кредит көрсөткүчтөрүнүн динамикасы

Утурумдук алмашуу курсу боюнча эсептелген акча базасы 2009-жылдын март айынын акырына карата, жыл башынан тартып 15,5 пайызга кыскаруу менен 29705,6 млн. сомду түзгөн.

Акча базасын түзүү булактарынын анализи көрсөткөндөй, отчеттук мезгилде акча базасынын көлөмүнүн кыскаруусуна банк тутумунун таза ички активдеринин 62,6 пайызга төмөндөшүнүн (негизинен башка статциялардын 32,2 пайызга төмөндөшү, бул алтынды жана чет өлкө валютасын кайра баалоодон улам ишке ашырылбаган кирешелердин көбөйүүсү менен байланыштуу болгон) жана таза эл аралык камдардын кыскаруусунун натыйжасында (негизинен, Улуттук банктын чет өлкө валютасын сатуу боюнча операциялары эсебинен) таза чет өлкө активдеринин 15,4 пайызга төмөндөшү таасирин тийгизген.

Чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган¹, катталган алмашуу курсу боюнча эсептелген кеңири мааниде колдонулуучу М2Х акча массасынын көлөмү жыл башынан тартып 16,4 пайызга кыскаруу менен (2008-жылдын тиешелүү мезгилинде кыскаруу 4,6 пайызды түзгөн) отчеттук мезгилдин акырына карата 40160,5 млн. сомду түзгөн.

Кеңири мааниде колдонулуучу М2Х акча массасынын көлөмүнүн азаюусу отчеттук мезгилде банктардан тышкары акчалардын 16,3 пайызга кыскаруусунун (2008-жылдын отчеттук мезгилинде 8,4 пайызга) жана депозиттердин жалпы көлөмүнүн 16,5 пайызга төмөндөөсүнүн таасири астында жүргөн. Мында, улуттук жана чет өлкө валютасындагы депозиттердин, тиешелүүлүгүнө жараша 21,5 жана 12,0 пайызга төмөндөөсү байкалган. Депозиттердин төмөндөөсү депозиттер² эсебинин методологиялык мүнөздөгү себеби менен түшүндүрүлөт.

Чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган кеңири мааниде колдонулуучу М2Х акчаларынын жүгүртүүдөгү ылдамдыгы, отчеттук мезгилдин акырына карата 4,0 түзүп, өзгөрүүсүз калган.

Реалдуу сектор

2009-жылдын 1-чейрегинин жыйынтыгы боюнча ИДПнын көлөмү өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда, реалдуу мааниде алганда 0,2 пайызга көбөйүү менен (2008-жылдын 1-чейрегинде өсүш 5,2 пайызды түзгөн) 32 217,6 млн. сомду түзгөн. «Кумтор» алтын кенин иштеп чыгуу боюнча ишканаларды эске албаганда, реалдуу ИДПнын өсүшү 2008-жылдын январь-март айларында 4,9 пайызга каршы 0,8 пайызды түзгөн. Бүтүндөй алганда, өтүп жаткан жылдын башынан тартып экономикада экономикалык өсүш арымынын олуттуу басандоосу байкалууда.

---

¹ Банк тутумунун аналитикалык балансынын маалыматтары боюнча жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттерин ошондой эле, башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттерин гана камтыйт, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери эске алынбайт.

² Мурда коммерциялык эмес уюмдардын депозиттери катары чагылдырылган депозиттердин бөлүгү Социалдык фонддун депозиттери катары чагылдырылып калган, ал эми Социалдык фонддун депозиттери депозиттик базанын курамына кирбейт, ушунун негизинде кеңири мааниде колдонулуучу М2Х акча массасы эсептелинет.

2-таблица. Январь-март айларында ИДПны төмөндөтүүгө/өсүүгө айрым иш түрлөрүнүн салымы (пайыздар)

	2008-ж. салыштырмалуу салмагы	2009-ж. салыштырмалуу салмагы	2008-ж. өсүш арымы	2009-ж. өсүш арымы	Өсүшкө салым	Дефлятор
Айыл чарбасы, аңчылык жана токой чарбасы	13,7	14,2	1,5	1,5	0,2	15,6
Тоо-кен өндүрүшү	0,4	0,5	-11,4	12,5	0,1	16,9
Иштеп чыгаруучу өнөр жайы	12,6	9,6	5,0	-18,6	-2,3	5,4
Электр энергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү	4,8	4,3	5,0	-23,8	-1,1	32,5
Курулуш	1,5	2,1	-37,4	29,0	0,4	17,0
Соода, автомобилдерди жана жеке колдонуучу буюмдарды оңдоо	20,9	21,7	5,5	3,1	0,6	13,0
Мейманканалар жана ресторандар	1,4	1,5	7,2	4,6	0,1	16,6
Транспорт жана байланыш	10,0	12,5	25,7	17,8	1,8	19,5
Жана башкалар	17,0	19,7	3,2	2,5	0,4	27,2
Азык-түлүккө таза салыктар	17,7	13,9	5,2	0,2	0,0	-11,6
ИДП	100,0	100,0	5,2	0,2	0,2	12,3

Отчеттук мезгилде дүң кошулган нарктын негизги өсүшү транспорт жана байланыш тармактарына туура келген. Эң аз даражадагы өсүш соода жана курулуш тармактарында байкалган. Ошону менен бирге эле, экономиканын өсүшүнүн басаңдашы өткөн жылдын биринчи чейрегине салыштырганда, негизинен өнөр жай тармагынын эсебинен болгон. Иштеп чыгаруучу өнөр жай жана электр энергиясын, газды, сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү тармактарында олуттуу кыскаруу, өнөр жайдын жалпы төмөндөөсүнө алып келген. Мындай жагдайда, бул алтын казуу менен алектенбеген ишканаларда өнөр жай өндүрүшүнүн төмөндөшү коркунучтуусу болуп саналат.

Реалдуу сектордогу абалдын алгылыктуу өнүгүүсү, экономикада инвестициялык иштердин активдүүлүгү болгон. Бул баарынан мурда, электр энергиясын, газды, сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү, иштеп чыгаруучу өнөр жай тармактарында курулуш иштеринин көлөмүнүн көбөйүшү менен түшүндүрүүгө болот.

Инвестициялардын түзүмүндө негизги капиталдагы олуттуу үлүш, 2009-жылдын 1-чейрегинде үлүшү 66,9 пайызды түзгөн келишимдик иштерди аткарууга туура келген. Негизги капиталга инвестицияларды салуунун артыкчылык берген багыттары иштеп чыгаруучу өнөр жайы (негизги капиталдагы инвестициялардын жалпы көлөмүнөн 24,0 пайызы), электр энергиясын, газды жана сууну өндүрүү жана бөлүштүрүү тармактары (12,7 пайызы), курулуш жана байланыш тармактары (9,2 пайызы) саналган.

Тышкы экономикалык сектор

2009-жылдын биринчи чейрегинде утурумдук операциялар эсебинин тартыштыгы ИДПга карата 9,6 пайызды түзгөн (ИДПга карата 4,7 пайыз Улуттук банктын кошумча баалоолорун эске алуу менен), бул 2008-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнөн бир аз ашкан.

Кыргыз Республикасынын соода балансынын сальдосу 2009-жылдын биринчи чейрегинде, 318,2 млн. АКШ доллар өлчөмүндө мурдагыдай эле терс мааниде түптөлгөн (259,0 млн. АКШ доллар Улуттук банктын эсептөөгө чейинкисин эске алуу менен).

2009-жылдын биринчи чейрегинин жыйынтыгы боюнча кирешелердин балансы 26,6 млн. АКШ доллар деңгээлинде терс мааниде калыптанган жана 2008-жылдын биринчи чейрегиндегиге салыштырганда 48,9 пайызга төмөндөгөн. Мындай төмөндөө тике чет өлкө инвесторлор тарабынан алынган пайданын кайра инвестицияланган көлөмүнүн көбөйүшүнүн эсебинен, тике инвестициялар боюнча кирешелердин терс маанидеги балансынын 24,8 млн. АКШ долларына азаюусу менен шартталган.

Отчеттук мезгилде утурумдук трансферттердин оң маанидеги балансы 231,6 млн. АКШ доллары деңгээлинде калыптанган, бул 2008-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнөн 5,8 пайызга төмөн болгон. Мындай төмөндөө эмгек мигранттарынын акча которуулары боюнча түшүүлөр 21,4 млн. АКШ долларына кыскаруусу менен шартталган.

Алдынала алынган маалыматтар боюнча финансы операциялары жана капитал менен болгон операциялар эсебинин оң сальдосу 2008-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда, 2009-жылдын биринчи чейрегинде 2,4 эсе көбөйүп, 107,0 АКШ долларын түзгөн. Капитал менен болгон операциялардын эсеби 2008-жылдын тиешелүү мезгилиндеги 5,7 млн. АКШ доллары терс маанисине салыштырганда, 41,1 млн. АКШ доллар өлчөмүндө оң сальдо менен түптөлгөн. Оң сальдо техникалык жардамдардан түшүүлөр жана товарлар түрүндөгү гранттардын эсебинен жүзөгө ашырылган. Ошондой эле, финансы эсебинин сальдосу 65,9 млн. АКШ доллары өлчөмүндө оң мааниде калыптанган жана 2008-жылдын биринчи чейрегиндегиге салыштырганда 32,0 пайызга көбөйгөн.

Бүтүндөй алганда алдын-ала маалыматтар боюнча төлөм теңдеминин сальдосу 2009-жылдын биринчи чейрегинде 180,7 млн. АКШ доллары өлчөмүндө терс мааниде түптөлгөн (2008-жылдын биринчи чейрегинде төлөм теңдеминин сальдосу 84,5 млн. АКШ доллары өлчөмүндө калыптанган).

Мамлекеттик финансы сектору

Финансы министирлигинин Борбордук Казыналыгынын маалыматтары боюнча, 2009-жылдын январь-февраль айларында кирешелер жана мамлекет бюджетинин расмий алынган трансферттери 6 391,1 млн сомду же ИДПга карата 31,8 пайызды түзгөн. Мында, өткөн жылдын³ тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда өсүш арымы 2008-жылдагы 48,3 пайызга каршы 10,3 пайызды түзүү менен олуттуу басаңдаган.

Мындан тышкары, бул өсүш арымдарынын жарымынан көбүрөөгү чет өлкө уюмдарынан жана мамлекеттерден расмий трансферттердин түшүүлөрү менен камсыз болгон; ошол эле учурда салыктык түшүүлөр 2,5 пайызга, эң эле аз өскөн, ал эми бюджеттик кирешелердин жалпы өсүшүндө алардын нарктык салымы 2,0 п.п. түзгөн (2008-жылдын январь-февраль айларында – 34,7 п.п.).

Операциялык иштерге карата мамлекеттик бюджеттин жалпы чыгашалары 2009-жылдын январь-февраль айларында 76,8 пайызга көбөйүү менен 5 924,6 млн. сомду түзгөн. ИДП боюнча операциялык чыгашалар ИДПга карата 29,4 пайызды, ал эми өткөн жылдын тиешелүү мезгилинде – ИДПга карата 18,6

---

³ Мындан ары текст боюнча, эгерде атайын айтылбаса, анда салыштыруу өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда жүргүзүлөт

пайызды түзгөн. Бюджеттик чыгашалардын олуттуу өсүшү «кызматкерлердин эмгек акысын төлөө» жана «кызмат көрсөтүүлөрдү, товарларды колдонуу» категориялары боюнча төлөөлөрдү тиешелүүлүгүнө жараша 62,4 жана 88,6 пайызга арттыруу менен шартталган, бул чогуу алгандагы бюджеттик чыгашалардын жалпы өсүшү 43,7 п.п. салымды камсыз кылган.

Отчеттук мезгилде утурумдук чыгашалардын көбөйүүсүнөн тышкары, Өкмөттүн капиталдык чыгашаларын өз алдынча түшүндүргөн финансы эмес активдерди (төмөнкү группалар боюнча операцияларды камтыган: негизги фонддор, запастар, жер жана башка өндүрүлбөгөн активдер) сатып алуу операциялары боюнча бюджеттик чегерүүлөрдүн олуттуу өсүшү да байкалган. Бул операциялар боюнча акча каражаттарынын таза агылып чыгуусу ИДПга карата 614,5 млн. сомду же 3,1 пайызды түзгөн (2008-жылдын январь-февраль айларында – ИДПга карата 36,6 млн. сомду же 0,2 пайызды түзгөн).

Бүтүндөй алганда, Өкмөттүн акча каражаттарынын агылып чыгуусу 2009-жылдын январь-февраль айларында алардын түшүүлөрүнөн артышынын натыйжасында, мамлекеттик бюджет (бюджетти өнүктүрүүнүн чегинде чыгашаларды эске алуусуз) ИДПга карата 147,9 млн. сомду же 0,7 пайызды түзүп, 2007-жылдан тартып биринчи жолу тартыштык менен түптөлгөн (2008-жылдын тиешелүү мезгилинде профицит ИДПга карата 13,4 пайызды түзгөн).

Финансы сектору

Банк тутуму

2009-жылдын 31-мартына карата абал боюнча Кыргыз Республикасынын аймагында 21 коммерциялык банк өз ишин жүзөгө ашырган.

Банктар 2009-жылдын биринчи чейрегинде 371,5 млн. сом өлчөмүндө утурумдук пайда алган, мында 19 банктык мекеме 376, 1 млн. сом өлчөмүндө финансылык оң натыйжага ээ болгон, ал эми 2 коммерциялык банк отчеттук мезгилде 4,7 млн. сом өлчөмүндө чыгымга учураган. 2008-жылдын тиешелүү мезгилинде 22 коммерциялык банк өз ишин жүзөгө ашырган жана алардын алып барган иштеринин жыйынтыгы боюнча пайда 351,6 млн. сомду түзгөн. Отчеттук мезгилде коммерциялык банктардын активдери 13,6 пайызга көбөйгөн, ал эми капитал болсо 3,7 пайызга өскөн.

Бүтүндөй алганда, 2009-жылдын биринчи чейреги ичинде иштеп жаткан коммерциялык банктардын депозиттик базасы чейректин акырына карата 30,3 млрд.сомду түзүү менен 2,5 пайызга жогорулаган. Бирок, депозиттердин калдыктарынын өсүшү сомдук мааниде (5,3 пайызга 17,9 млрд. сомго чейин) чет өлкө валютасында депозиттердин көлөмүнүн өсүш эсебинен жүргөн, бул АКШ долларынын курсунун жогорулашы менен байланыштуу болгон: АКШ долларындагы депозиттер (чет өлкө валютасында депозиттик базада 90,0 пайыздан көбүрөөгүн ээлегендер) доллардык мааниде кыскарган. Улуттук валютадагы депозиттердин калдыктары бир мезгилдин акырына карата 1,3 пайызга 12,4 млрд. сомго чейин кыскарган.

2009-жылдын биринчи чейрегинде иштеп жаткан коммерциялык банктардын кредит портфели март айынын акырына карата 25,8 млрд. сомду түзүү менен 0,6 пайызга өскөн. Мында, улуттук валютадагы кредиттер 8,9 млрд. сомду түзүү менен 1,5 пайызга кыскарган, ал эми чет өлкө валютасындагы кредиттер 1,8 пайызга, 16,9 млрд. сомго чейин өскөн. Сомдук эквивалентиндеги

чет өлкө валютасында кредиттердин калдыктарынын көлөмүнүн көбөйүшү АКШ доллар курсунун жогорулашы менен байланыштуу болгон: АКШ долларында кредиттердин калдыктары (чет өлкө валютасында кредиттердин жалпы көлөмүндө 96,0 пайызды ээлеген) номиналдык мааниде кыскарган.

Иштеп жаткан коммерциялык банктардын портфелин түзгөн улуттук валютадагы кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен жыл башынан тартып 0,4 п.п. 24,1 пайызга чейин жогорулаган, чет өлкө валютасында 0,6 п.п. жогорулап, 20,1 пайызды түзгөн.

Улуттук банктан лицензия алышкан бантык эмес финансы-кредит мекемелери

Отчеттук мезгилдин акырына карата Кыргыз Республикасынын бантык эмес финансы-кредит мекемелеринин системасы 1104 бантык эмес мекемелерди :

- ◆ Финансы компаниясы– 1;
- ◆ Кредиттик союздар – 241;
- ◆ Микрокредиттик компаниялар – 182;
- ◆ Микрокредиттик агенттиктер – 118;
- ◆ Микрофинансы компаниялары – 2;
- ◆ Ломбарддар– 204;
- ◆ Алмашуу бюролору – 356.

3-таблица. Бантык эмес финансы-кредит мекемелеринин кредит портфели (млн. сом).

	2007-ж. 31-декабрь айы	2008-ж. 31-март айы	2008-ж. 31-декабрь айы	2009-ж. 31-март айы
Бантык эмес финансы-кредит мекемелеринин кредит портфели	4 850,3	4051,2	7384,3	7392,7

Башка финансы мекемелер

2009жылдын биринчи чейрегинде үч биржанын соода аянтчасындагы жалпы тооруктардын көлөмү 2008-жылдын биринчи чейрегиндегиге салыштырганда 14,5 пайызга кыскарып, 1 596, 1 млн. сомду түзгөн. Тооруктардын жалпы көлөмүнүн кыскаруусуна «Кыргыз фондулук биржасы» ЖАКсынын (бүтүмдөрдүн жалпы көлөмүнөн 67,1 пайызын ээлеген) соода аянтчасындагы бүтүмдөрдүн көлөмүнүн 39,7 пайызга, 1 070, 8 млн. сомго чейин азаюусуна таасирин тийгизген. Ошол эле учурда, «Борбордук Азия фондулук биржасы» ЖАКсынын биржалык тооруктарынын көлөмү 441,4 млн. сомго чейин жетип, 5,8 эсеге жана «БТС» Кыргызстандын фондулук биржасы» ЖАКсыныкы 83,8 млн. сомго чейин жетип, 6,3 эсеге андан аркы өсүшү катталган.

2009-жылдын биринчи чейрегинин акырына карата баалуу кагаздар рыногунда 6 акционердик инвестициялык фонд жана 2 пайлык инвестициялык фонд иш жүргүзүп келген, алардын финансылык кызмат көрсөтүүлөрдөгү үлүшү бир аз эле бойдон калууда: инвестициялык фондундардын активдери ИДПга карата (2008-жылдын жыйынтыктары боюнча) 0,02 пайыз деңгээлинде калууда.

Дагы бир зарыл финансылык кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштап келген, бирок, анчалык олуттуу эмес сектор болуп, камсыздандыруу кызмат көрсөтүүлөр рыногу эсептелинет. Республиканын рыногунда 2009-жылдын февраль айынын акырына карата камсыздандыруу иштерин 18 камсыздандыруу компаниялары жүзөгө ашырышкан, алардын ичинен, бирөөсү - кайра камсыздандыруу компаниясы («Камсыздандыруу резерв»), ошондой эле резидент эместердин катышуусу менен 7 компания иштейт 2009-жылдын 2 айы ичинде камсыздандыруу уюмдарынын чогуу алгандагы активдери 2008-жылдын тиешелүү мезгилиндегиге салыштырганда 89,5 пайызга көбөйүү менен 641,4 млн. сомду түзгөн, чогуу алгандагы өздүк капиталы 87,8 пайызга өсүү менен 526,2 млн. сомду түзгөн.

Ошондой эле, учурда республикада «Кыргызстан» мамлекеттик эмес бир пенсиялык фонд иш алып барат, алардын пенсиялык активдеринин өлчөмү жыл ичинде 4,9 пайызга көбөйүү менен 2008-жылдын акырына карата 13,3 млн. сомду түзгөн, ал эми өз ыктыяры менен пенсиялык камсыздоо келишимин түзгөн катышуучулардын саны 1855 адамды түзгөн (алардын ичинен 432си пенсия алышат).